

© Я. Б. Католик

позволило бы сберечь накопленный ранее опыт и приблизиться к общеевропейским стандартам и потребностям информационного общества.

Сегодня с полной уверенностью можно утверждать – стратегически важным направлением развития общества является развитие и модернизация образования. По мнению Н. Н. Моисеева, система «Учитель» (включающая в себя всю лестницу образования – университеты, школу, дошкольное, семейное воспитание и образование, которые обеспечивают СМИ) в нынешних условиях приобретает в наших общих судьбах совершенно особое значение. Это вызвано необходимостью определённой переориентации всего образования через систему диалога множества культур в свете потребностей наступающего века [4].

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Андрушкевич Ф. Глобализационный концепт современных образовательных инноваций (философско-компаративный анализ модернизационных процессов в образовательных системах Украины и Польши) / Ф. Андрушкевич. – К.: Изд-во НПУ имени М. П. Драгоманова, 2011. – 343 с.
2. Бубер М. Проблема человека / М. Бубер. – М.: АСТ, 1999. – 232 с.
3. Колесников В. А. Образование как способ личностной самореализации человека [Электронный ресурс]: дис. доктора филос. наук: 09.00.11 / В. А. Колесников. – Иркутск: РГБ, 2006.
4. Моисеев Н. Н. Новая цивилизация начинается с образовательных программ / Н. Н. Моисеев // Экология и жизнь. – 2011. – № 8 (117). – С. 4-8.
5. Огурцов А. П. Образы образования. Западная философия образования. XX век / А. П. Огурцов, В. В. Платонов. – СПб.: РХГИ, 2004. – 520 с.

УДК: 324+342.8 (477+438)

Я. Б. Католик - аспірант кафедри політології Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

ВИБОРЧІ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА МОЖЛИВІ ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

В статті порівнюються виборчі системи України та Польщі, а також пропонується ряд рекомендацій для підвищення ефективності функціонування української виборчої системи.

Ключові слова: виборча система Польщі, виборча система України, вибори, виборче законодавство, зміна виборчого законодавства, рекомендації щодо зміни виборчої системи.

ИЗБИРАТЕЛЬНЫЕ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ И ПОЛЬШИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ И ВОЗМОЖНЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ УКРАИНЫ

В статье сравниваются избирательные системы Украины и Польши, а также предлагается ряд рекомендаций для повышения эффективности функционирования украинской избирательной системы.

Ключевые слова: избирательная система Польши, избирательная система Украины, выборы, избирательное законодательство, изменение избирательного законодательства, рекомендации по изменению избирательной системы.

ELECTORAL SYSTEMS OF UKRAINE AND POLAND: COMPARATIVE ANALYSIS AND POSSIBLE PROSPECTS FOR UKRAINE

The electoral systems of Ukraine and Poland are compared in the article, and a number of recommendations are proposed for rising the efficiency of functioning of the Ukrainian electoral system.

Keywords: electoral system of Ukraine, electoral system of Poland, elections, electoral legislation, change of electoral legislation, recommendations on the change of the electoral system.

Вибори є одним з найважливіших механізмів впливу громадян на визначення та реалізацію внутрішньої та зовнішньої політики держави, а також органу місцевого самоврядування. А тому параметри виборчої системи багато в чому впливають на всі процеси політичної системи.

Це, в свою чергу, актуалізує необхідність компаративістських досліджень виборчих систем та ефективності їхнього функціонування в різних державах (в першу чергу тих, які мають подібні або кардинально відмінні характеристики). Такі дослідження дозволяють порівняти як вирішуються проблеми в різних виборчих системах, що створює передумови для розробки стратегій модернізації виборчої системи для підвищення ефективності її функціонування.

Здійснення порівняльного аналізу виборчих систем України та Польщі обумовлене схожістю державного та адміністративно-територіального устрою, а також спільною історією цих країн, що обумовлює схожість політичної культури громадян.

Актуальність подібного дослідження полягає в тому, що у 2011 року в Польщі був прийнятий Виборчий Кодекс, який регламентує порядок проведення виборів не лише Президента, парламентарів та представників органів територіального самоврядування, але й депутатів Європейського Парламенту [1]. Необхідність кодифікації українського виборчого законодавства вже давно обговорюється в українських наукових та експертних колах – відповідно, аналіз досвіду сусідньої країни може бути досить корисним не лише для обґрунтування доцільності чи недоцільності кодифікації виборчого законодавства України, але й для виявлення сильних і слабких сторін української виборчої системи та визначення напрямку подальшого реформування всієї виборчої системи. Це досить важливо для України, виборча система якої досить динамічно розвивається і суттєво змінюється – за всі роки незалежності жодного разу вибори до одного і того ж органу не проходили за тим же законом, що й минулого разу, при цьому багато принципів норм змінюються [2]. На думку автора, саме цей динамічний розвиток виборчих систем України та Польщі і зумовив невелику кількість ґрунтовних компаративістських досліджень оновленої виборчої системи Польщі та сучасної виборчої системи України.

Водночас, проведене автором дослідження засвідчило, що польська виборча система містить багато елементів, запозичення яких може потенційно підвищити ефективність функціонування української виборчої системи, а тому потребує глибоких та ретельних наукових досліджень.

Слід почати з того, що вибори і в Польщі, і в Україні проводяться за схожими системами. Так, вибори Президента та голів органів територіального самоврядування відбуваються за мажоритарною виборчою системою (щоправда, в Польщі останні обираються у 2 тури). Депутати польських органів територіального самоврядування обираються в залежності від статусу – депутати рад гмін без прав повіту обираються за мажоритарною виборчою системою, а усі інші – за пропорційною. В Україні депутати сільських та селищних рад також обираються за мажоритарною виборчою системою, а усі інші депутати місцевих рад – за змішаною [3]. Що ж до парламентських виборів, то в Польщі вибори до двопалатного парламенту відбуваються за двома системами (до Сенату – за мажоритарною, а до Сейму – за пропорційною з відкритими регіональними списками), а в Україні вибори до Верховної Ради – за змішаною системою (половина складу Верховної Ради обирається за мажоритарною системою, а половина – за пропорційною) [4].

Натомість, нормативно-правове регулювання виборчого процесу суттєво відрізняється – якщо в Україні кожен вид виборів регламентується окремим законом, то в Польщі виборче законодавство кодифіковане, що забезпечує уніфікованість виборчих механізмів та процедур. Це сприяє більш сталому розвитку виборчої системи, а також потенційно нівелює можливість суттєвої зміни виборчого законодавства незадовго до проведення виборів. На думку автора, саме це в Україні є однією з найбільших загроз для проведення чесних виборів (за всі роки незалежності жодного разу вибори до одного і того ж органу не проходили за тим же законом, що й минулого разу) [5].

Більше того, Виборчий Кодекс Польщі містить сталий склад виборчих округів, що максимально ускладнює можливість спеціальної їхньої «нарізки» під певних кандидатів. В цьому контексті слід зазначити, що в Україні формування виборчих округів традиційно відбувається непрозоро і викликає багато сумнівів в експертів щодо обґрунтованості визначених конфігурацій [5]. При цьому, закон зазначає лише принципи створення виборчих округів, а їхній вигляд визначає ЦВК. І хоча місцеві органи влади подають ЦВК свої пропозиції щодо меж округів, однак жодний нормативно-правовий акт не зобов'язує враховувати їх.

Відрізняється і порядок голосування. В Україні голосування відбувається з 8 до 20 години (на місцевих виборах до 22 години), а в Польщі – з 7 до 21 години. Щоправда, в Польщі голосування може відбуватися протягом двох днів, а за деяких умов вибори до органів територіального

самоврядування можуть взагалі не відбуватися. Так, якщо на місцевих виборах за пропорційною системою після завершення строків реєстрації кандидатів їхня кількість не перевищує кількості депутатських мандатів, то кандидати автоматично стають депутатами.

Принципи організації роботи виборчих комісій також відрізняються. Якщо в Україні ЦВК працює на постійній основі, територіальні виборчі комісії – до чергових місцевих виборів, а окружні – працюють лише на період виборчого процесу, то в Польщі Державна Виборча Комісія працює на постійній основі і має свої регіональні представництва – виборчі бюро, які допомагають організувати виборчий процес «на місцях». Крім цього, в Польщі існує інститут виборчих комісарів, на яких також покладається обов'язок організації виборчого процесу та розгляду скарг «на місцях». При цьому, окружні виборчі комісії, районні, територіальні та дільничні виборчі комісії створюються на час, необхідний для організації та проведення виборів. Тобто, польська модель потенційно сприяє кращій організації виборчого процесу та більш швидкому вирішенню проблем, а тому, на думку автора, доцільно розглянути можливість імплементації в українську виборчу систему якщо не всю систему, то окремі інститути точно.

Слід додати, що в Польщі, на відміну від України, не всі комісії формуються політичними акторами – лише комісії нижчого рівня (дільничні та територіальні). Комісії ж вищого рівня формуються з суддів, що, на думку автора, є позитивним через відсутність упередженості до певних учасників виборчих перегонів та потенційно більш виваженим рішенням з організації виборчого процесу та розгляду виборчих скарг.

Звертає на себе увагу і той факт, що положення польського законодавства щодо реалізації виборчих прав виборців є більш ліберальними, ніж українського. Причому це стосується як реалізації пасивних виборчих прав (можливість голосування та балотування на місцевих виборах і негромадян Польщі, більш ліберальні умови для реєстрації кандидатів), так і активних (наявність інституту кореспонденційного голосування та голосування через уповноваженого). На думку автора, ці елементи польської виборчої системи варто було б впроваджувати і в Україні як альтернативу практиці організації голосування виборців «на дому».

В той же час, і в Україні, і в Польщі є своєрідні «цензи» для учасників виборчих перегонів – якщо в Польщі для реєстрації необхідно надати певну кількість підписів виборців на свою підтримку, то в Україні необхідно вносити грошову заставу (причому, на думку автора, неадекватну українським реаліям). Втім, автор вважає, що Україні варто відмовитися від грошових застав та запозичити польську практику – необхідність зібрати достатню кількість голосів виборців на свою підтримку. Це стимулювало б політичні сили до більш активної роботи з виборцями у міжвиборчий період, що зрештою, позначалося б на рівні задоволеності інтересів виборців.

Важливо сказати і про прохідний бар'єр. В Україні встановлений 3-відсотковий прохідний бар'єр на місцевих виборах та 5% – на парламентських (до речі, це – своєрідний історичний максимум, доцільність якого є сумнівною внаслідок фактичного ускладнення проходженню в парламент молодих партій). При цьому, наразі українське виборче законодавство, фактично, забороняє брати участь у виборчих перегонах виборчим блокам партій. В Польщі ж хоча прохідний бар'єр становить 5% (8% для блоків), однак діє механізм проходження до парламенту представників національних меншин (без необхідності подолання виборчого бар'єру або ж меншого бар'єру – 3% чи 5% для виборчих блоків), а також забезпечення гендерної збалансованості представництва в радах (у виборчих списках усіх виборчих комітетів має бути не менше 35 % представників кожної статі) – в Україні ж таких механізмів не було. І лише нещодавно було внесено зміни до Закону «Про політичні партії в Україні», якими було встановлено, що «розмір квот, що визначає мінімальний рівень представництва жінок і чоловіків у виборчому списку кандидатів у народні депутати України від партії у загальнодержавному окрузі і має становити не менше 30 відсотків загальної кількості кандидатів у виборчому списку» [6].

Суттєвою відмінністю польської виборчої системи від української є преференційне голосування на виборах за пропорційною системою, тобто, конкуренція відбувається і всередині одного виборчого списку. Причому, якщо два кандидата набрали однакову кількість голосів, мандат отримує той, за якого були віддані голоси на більшій кількості дільниць, а якщо ці показники також співпадають, долю мандату вирішує жеребкування, яке проводить комісія. Автор вважає, що подібна система цілком може застосовуватись і в Україні, і за нинішніх умов вона є прекрасним аналогом пропорційної системи із закритими списками, а тому питання її впровадження в Україні потребує серйозного фахового обговорення.

© *Л. В. Кримець*

Суттєво відрізняються і можливості оскарження бездіяльності, рішень чи дій суб'єктів виборчого процесу. Якщо в Україні цим правом наділені самі кандидати та всі ланки спостереження, то в Польщі лише виборчі уповноважені, офіційні спостерігачі і виборчі комісари. Окремо слід сказати про можливість оскарження порушень виборчого законодавства виборцем. В українській виборчій системі це передбачено лише для випадків порушень особистих прав виборців, що, на думку автора, в значній мірі нівелює можливість використання цього права (хоча більшість порушень так чи інакше впливають на забезпечення прав виборців, наприклад, на чесний вибір представника його інтересів). Польська ж виборча система не містить подібних обмежень для виборців, а тому, на думку автора, є більш ефективною для захисту їхніх порушених прав.

Таким чином, польський досвід організації виборчого процесу є досить цікавим, а тому потребує подальших ретельних і ґрунтовних досліджень, а також фахового обговорення можливості імплементації в українську виборчу систему елементів польської з метою підвищення її ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ustawa Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 5 stycznia 2011 r. «Kodeks Wyborczy» // Інформаційна система Сейму. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/kodeks/kodeks.htm>
2. Католик Я. Б. Виборча система України в контексті трансформації політичної системи: проблеми та напрямки реформування / Я. Б. Католик // Вісник Одеського національного університету. – Науки: соціологія і політичні науки. – 2011. – Т. 16, Вип. 10. – С. 807-814.
3. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 10.07.2010 року № 2487-VI // Сайт Верховна Рада України. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2487-17>.
4. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17.11.2011 № 4061-VI // Сайт Верховної Ради України. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>.
5. Католик Я. Б. Избирательная система Украины: обеспечение легитимности избирательного процесса и его результатов / Я. Б. Католик // Историческая и социально-образовательная мысль. – 2012. – № 6 (16). – С. 151-155.
6. Підсумковий звіт за результатами спостереження за виборами народних депутатів України 2012 року // Сайт Комітет виборців України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cvu.org.ua/?lang=ukr&mid=fp&id=3912&lim_beg=15.
7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань проведення виборів» 21.11.2013 № 709-VII // [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/709-18/page>.

УДК: 101+316.32

Л. В. Кримець - кандидат філософських наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії (гуманітарних проблем) гуманітарного інституту Національного університету оборони України, м. Київ

ОНТОЛОГІЯ ВЛАДИ У ДИСКУРСІ АНТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Згідно авторської концепції, влада визначається як цілісний багатовимірний соціокультурний феномен, що проявляється в метафізичному плані як потенція до актуалізації та реалізації об'єктивної волі, в гносеологічному плані як когнітивне прагнення до постійного інтерсуб'єктивного розвитку, в праксеологічному аспекті як прагнення до володіння світом та його енергетичними, інформаційними та матеріальними ресурсами, в екзистенційному плані як воля до життя, в аксіологічному сенсі – як одна з основних соціокультурних цінностей.

Ключові слова: влада, управління, соціально-філософський аналіз, суспільство, держава,